

СХВАЛЕНО

Вченою радою КНЗ КОР
«Київський обласний інститут
післядипломної освіти
педагогічних кадрів»
(протокол від 22 грудня 2025 р. №10)

ЗАТВЕРДЖЕНО

**ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
«ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ УЧАСНИКІВ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА ЗАНЯТТЯХ КУРСУ
«ПІДПРИЄМНИЦТВО І ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ»
*для вчителів закладів загальної середньої освіти***

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Освітня програма розроблена на основі Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 12 жовтня 2022 року № 904, Освітньої програми підвищення кваліфікації вчителів (викладачів) навчального курсу «Підприємництво і фінансова грамотність. 8-9 класи», затвердженої методичною радою державної установи «Український інститут розвитку освіти» (протокол №1 від 12.06.2024) та відповідно до професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затвердженого наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 29 серпня 2024 року № 1225 «Про затвердження професійного стандарту «Вчитель загальної середньої освіти».

Освітня програма враховує основні положення Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898, Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800, інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність учителя (викладача), та з урахуванням стратегії реформування галузі освіти в Україні, новітніх зарубіжних і вітчизняних наукових розробок, кращих практик у галузі освіти та професійного розвитку педагогів відповідно до сучасних викликів суспільства й освіти.

В умовах економічної нестабільності, соціальних викликів і цифровізації освіти особливої ваги набуває питання формування у молоді ключових життєвих і фінансових компетентностей. Одним із механізмів, який сприяє цьому, є упровадження в освітній процес курсу «Підприємництво і фінансова грамотність». Зокрема, його вивчення в 8–9 класах є важливим етапом для підготовки учнів до усвідомленого вибору профілю навчання, реалізації підприємницьких ініціатив, прийняття відповідальних фінансових рішень у повсякденному житті.

Разом з тим, ефективність викладання цього курсу безпосередньо залежить від професійної компетентності педагогів. Вони мають володіти сучасними методами навчання, вміти інтегрувати практико орієнтовані завдання, використовувати цифрові інструменти, кейси, проєкти, формувальне оцінювання тощо. Багато вчителів не мають базової економічної або фінансової освіти, тому відчують потребу в методичній підтримці та професійному супроводі. Розробка освітньої програми курсів підвищення кваліфікації для вчителів, які викладають курс «Підприємництво і фінансова грамотність», є обґрунтованим, на часі та необхідним кроком для забезпечення якісної освіти і підготовки фінансово освічених громадян.

Мета освітньої програми: підвищення професійної компетентності педагогічних працівників шляхом формування та удосконалення їхніх предметних, методичних, цифрових і підприємницьких компетентностей для ефективного викладання курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» в 8-9 класах відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти та Концепції Нової української школи.

Основні завдання Програми:

- розкрити зміст основних тематичних модулів курсу, з урахуванням вікових особливостей учнів 8-9 класів і ключових компетентностей, які формуються;
- опанувати сучасні педагогічні технології та методи викладання підприємницької та фінансової грамотності, зокрема: проєктне навчання, кейс-метод, інтерактивні форми роботи, формувальне оцінювання;
- сформувати в учителів навички розроблення навчальних і методичних матеріалів, адаптованих до змісту курсу та особливостей освітнього середовища;

- навчити використовувати цифрові інструменти та онлайн-ресурси для підтримки викладання курсу та організації освітнього процесу;
- розвивати у педагогів підприємницьке мислення, фінансову культуру і правову обізнаність, як основу для передачі відповідних компетентностей учням;
- сприяти створенню професійної спільноти педагогів, зацікавлених у впровадженні якісної економічної освіти та обміну кращими практиками.

Особливості організації освітнього процесу за цією Програмою

Освітня програма використовується з урахуванням особливості освітньої галузі. Суб'єктом підвищення кваліфікації обираються форми організації освітнього процесу відповідно до запитів слухачів.

Вивчення деяких питань модулів, окремих тем, послідовність вивчення, загальна кількість годин на вивчення тем можуть бути зміненими, окремі питання тем програми можуть бути перенесені в інші теми залежно від загальної концепції робочої навчальної програми.

Очікувані результати навчання можуть різнитися залежно від освітньої галузі, кваліфікаційної категорії та педагогічного досвіду слухачів.

Теоретичний складник освітньої програми може бути реалізований через лекції/відеолекції/вебінари/відеоконференції тощо. Практичний складник – через практикуми/навчальні тренінги/семінари/майстер-класи тощо.

Навчальні заняття в онлайн-режимі проводяться з використанням спеціального програмного забезпечення для проведення вебконференцій з обов'язковою участю слухачів.

Самостійна робота слухачів передбачає пошук, опрацювання навчальних матеріалів відповідно до запропонованих завдань, створення групових проєктів тощо. Самостійна робота виконується в позанавчальний час.

Засоби діагностики успішності навчання та форми атестації слухачів обираються самостійно суб'єктом підвищення кваліфікації.

ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей відповідно до професійного стандарту за професією «Вчитель закладу загальної середньої освіти» у межах професійної діяльності або галузі знань.

Соціальної, через здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня.

Культурної, здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження.

Лідерської, здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети.

Підприємницької, через здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості.

Інформаційно-цифрової, через здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею в професійній діяльності; ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси; використовувати цифрові технології в освітньому процесі (відповідно до рівня освіти, який надається).

Прогностичної, через здатність прогнозувати результати освітнього процесу; планувати освітній процес.

Організаційної, через здатність організовувати процес навчання, виховання і розвитку учнів; організовувати різні види і форми навчальної та пізнавальної діяльності учнів.

Оцінювально-аналітичної, через здатність аналізувати результати навчання учнів; забезпечувати процес самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання учнів.

Інноваційної, через здатність застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі; використовувати інновації в професійній діяльності; застосовувати інноваційні підходи до розв’язання проблем у педагогічній діяльності.

Рефлексійної, через здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності й визначати індивідуальні професійні потреби.

Розробники програми	Довгань А.І., завідувач кафедри природничо-математичної освіти та технологій Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», кандидат географічних наук, доцент Часнікова О.В., проректор Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», кандидат педагогічних наук		
Найменування програми	Освітня програма підвищення кваліфікації «Формування життєстійкості учасників освітнього процесу на заняттях курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» для вчителів закладів загальної середньої освіти		
Мета програми	Визначення місця економічної освіти у системі національної безпеки. Важливість формування підприємницьких навичок з юного віку: міжнародний досвід. Стратегії державної політики щодо розвитку фінансової грамотності серед молоді. Особливості адаптації курсу до сучасних освітніх вимог України. Вплив підприємницьких ініціатив на економічну стабільність держави.		
Цільова аудиторія за спеціальністю або за посадою педагогічного працівника	Вчителі закладів загальної середньої освіти		
Зміст програми	№ з/п	Тема заняття	год.
	Модуль І. Економічна освіта в сучасних умовах		6
	1.1.	Філософія упровадження курсу «Підприємництво і фінансова грамотність. 8-9 класи». Поняття життєстійкості	2
	1.2.	Психологічна стійкість в умовах війни	2
	1.3.	Ефективні стратегії підтримки дітей у різних емоційних станах	2
	Модуль ІІІ. Основи фінансової грамотності та підприємницької діяльності		10
	2.1.	Поняття підприємництва та його роль у суспільстві. Підприємницькі здібності та особисті якості успішного підприємця	2
	2.2.	Етика та соціальна відповідальність бізнесу. Корпоративна благодійність	2
	2.3.	Результати підприємницької діяльності. Державні програми підтримки підприємництва в Україні	2
	2.4.	Бюджет та управління особистими фінансами. Заощадження та інвестування. Борги та відповідальне кредитування	2
	2.5.	Фінансова поведінка. Вплив маркетингу на фінансові рішення. Етичні аспекти фінансової поведінки споживача	2

	Модуль III. Особливості організації освітнього процесу з курсу «Підприємництво та фінансова грамотність. 8-9 клас»		6
	3.1.	Інноваційні підходи до викладання курсу «Підприємництво і фінансова грамотність. 8-9 клас»	2
	3.2.	Формування життєстійкості учасників освітнього процесу на заняттях курсу «Підприємництво та фінансова грамотність. 8-9 класи»	2
	3.3.	Оцінювання результатів навчання учнів з курсу «Підприємництво і фінансова грамотність 8-9 класи»	2
	Модуль IV. Діагностико-аналітичний		
	4.1.	Тематична дискусія «Формування життєстійкості учасників освітнього процесу на заняттях курсу «Підприємництво і фінансова грамотність»	2
Обсяг програми	1 кредит ЄКТС / 30 год (24 години – аудиторні, 6 годин – самостійна робота)		
Форма підвищення кваліфікації	Інституційна (денна)		
Документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації	Свідоцтво про підвищення кваліфікації		
Забезпечення розміщення освітньої програми на сайті	сайт: https://www.kristti.com.ua/		

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Модуль I. Економічна освіта в сучасних умовах

1.1. Філософія упровадження курсу «Підприємництво та фінансова грамотність. 8–9 класи»: глобальний та національний контексти

Глобальні тенденції фінансової грамотності: вплив технологій та цифрових фінансових інструментів. Визначення місця економічної освіти у системі національної безпеки. Важливість формування підприємницьких навичок з юного віку: міжнародний досвід. Стратегії державної політики щодо розвитку фінансової грамотності серед молоді. Особливості адаптації курсу до сучасних освітніх вимог України. Вплив підприємницьких ініціатив на економічну стабільність держави.

1.2. Психологічна стійкість в умовах війни

Аспекти складових резильєнтності. Техніки формування резильєнтності (Техніка 1: ідентифікація та активація цінностей; Техніка 2: дія у надії -поведінкова активація, Техніка 3: плекання помічних думок; Техніка 4: активація ресурсних емоційних станів; Техніка 5: зміцнення соціальних зв'язків) . Під час роботи в групах розроблення рекомендацій та обмінюються досвідом щодо особливостей формування резильєнтності у дітей та дорослих в умовах війни.

1.3. Ефективні стратегії підтримки дітей у різних емоційних станах

Аналіз теоретичних аспектів характеристики емоційного стану. Сутність темпераменту на основі вітчизняних і зарубіжних досліджень, класифікація типів та основні властивості темпераменту та його вплив на успішність навчання. Особливості підходу до учнів з різними типами темпераменту в організації освітнього процесу.

Модуль II. Основи фінансової грамотності та підприємницької діяльності

2.1. Поняття підприємництва та його роль у суспільстві. Підприємницькі здібності та особисті якості успішного підприємця

Підприємництво як рушійна сила економіки. Психологічні особливості підприємців: розвиток лідерських якостей. Методи аналізу ринку та визначення перспективних бізнес-ніш. Взаємозв'язок підприємницької діяльності та соціального добробуту. Особливості підприємництва в умовах глобальної економіки.

2.2. Етика та соціальна відповідальність бізнесу. Корпоративна благодійність

Філософія соціально відповідального бізнесу. Механізми впливу бізнесу на суспільний розвиток. Стратегії корпоративної благодійності: світові приклади. Баланс між прибутковістю та соціальною місією підприємства. Практики сталого розвитку в бізнесі.

2.3. Результати підприємницької діяльності. Державні програми підтримки підприємництва в Україні

Основні показники успішного бізнесу та методи їх оцінки. Державна підтримка малого та середнього бізнесу. Фінансування стартапів та інноваційних проєктів. Приклади успішних державних програм в Україні та світі. Механізми підтримки підприємництва через державні та міжнародні програми. Збільшення державних інвестицій у бізнес-сектор. Розвиток міжнародного співробітництва у сфері бізнесу. Створення нових можливостей для молодих підприємців

2.4. Бюджет та управління особистими фінансами. Заощадження та інвестування. Борги та відповідальне кредитування

Основи особистого фінансового планування. Стратегії грамотного інвестування та управління ризиками. Механізми захисту від фінансових шахрайств. Відповідальне кредитування: як уникнути боргових пасток. Автоматичне відкриття депозитів для регулярного накопичення. Використання високоприбуткових депозитів. Оптимізація витрат: обмеження непотрібних покупок.

2.5. Фінансова поведінка. Вплив маркетингу на фінансові рішення. Етичні аспекти фінансової поведінки споживача

Психологія споживчих рішень у фінансах. Вплив маркетингових стратегій на купівельну поведінку. Механізми захисту споживача у фінансовій сфері. Формування фінансових звичок, що сприяють стабільності та довгостроковому добробуту. Роль планування та бюджетування у фінансовій поведінці. Вплив інформаційної грамотності на фінансові рішення. Маніпулятивні тактики в маркетингу: оверпроміс, приховані витрати, FOMO («страх упустити можливість»).

Модуль III. Особливості організації освітнього процесу з курсу «Підприємництво та фінансова грамотність. 8-9 клас»

3.1. Інноваційні підходи до викладання курсу «Підприємництво і фінансова грамотність. 8-9 клас»

Життєстійкість особистості. Компетентнісний підхід у навчанні. Використання інтегрованих методів викладання. Огляд підручників та додаткових освітніх матеріалів. Використання цифрових освітніх платформ та інтерактивних ресурсів. Роль учителя у розробці навчальних матеріалів. Інтерактивні методи навчання: кейс-методи, дискусії, дебати, симуляції. Проєктне та проблемне навчання у фінансовій грамотності.

3.2. Реалізація ключових компетентностей та наскрізних умінь на заняттях курсу «Підприємництво та фінансова грамотність. 8-9 класи»

Практичне застосування знань у реальному житті. Використання моделювання економічних процесів у класі. Методи розвитку підприємницьких навичок. Зв'язок фінансової грамотності з математикою, правознавством, географією. Взаємодія з реальними бізнес-проєктами та фінансовими установами. Організація шкільних бізнес-інкубаторів.

3.3. Оцінювання результатів навчання учнів

Методи аналізу індивідуального прогресу учнів. Використання самооцінювання та взаємооцінювання. Технології електронного оцінювання. Аналіз навчальних досягнень через тематичні тести та практичні завдання. Використання портфоліо учнів як способу відстеження компетентностей. Запровадження бізнес-симуляцій для оцінювання практичних навичок. Використання практик PISA та інших міжнародних оцінювань. Адаптація світових підходів до оцінювання.

Модуль IV. Діагностико-аналітичний

4.1. Тематична дискусія «Формування життєстійкості учасників освітнього процесу на заняттях курсу «Підприємництво і фінансова грамотність»

Запитання для самостійної роботи

1. Які ключові компетентності формує в учнів курс «Підприємництво і фінансова грамотність» у 8–9 класах?
2. Як інтегрувати елементи фінансової грамотності в навчальні предмети (географію, математику, історію тощо)?
3. Які основні відмінності між поняттями «фінансова культура», «фінансова грамотність» і «фінансова поведінка»?
4. Як розвивати в учнів підприємницьке мислення через навчальні проєкти або рольові ігри?
5. Наведіть приклади практичних завдань, які допомагають учням зрозуміти принципи складання особистого бюджету.
6. Які освітні інструменти або цифрові ресурси можна використати для навчання фінансової грамотності підлітків?
7. Як навчати школярів оцінювати ризики й приймати відповідальні фінансові рішення?
8. У чому полягає роль учителя як наставника у формуванні підприємницької компетентності школярів?
9. Розробіть короткий фрагмент уроку, спрямований на розвиток навичок планування власної підприємницької діяльності.
10. Які типові помилки допускають учні при вивченні фінансових понять, і як їх уникнути за допомогою методів критичного мислення?

Список рекомендованих джерел

1. Багатий тато, бідний тато. [Електрон. ресурс] / Роберт Кіосакі, 2007. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=T7rHPJOLlVw>
2. Геращенко О. Економіка. Власний бізнес. Перший крок / Олексій Геращенко. – Київ: Фоліо, 2020. – 123 с.
3. Дев'ятка О. Фінансова грамотність для початківців: 11 унікальних порад, які вас шокують! [Електрон. ресурс] / О. Дев'ятка // Гривня. – 2023. – 25 березня. – Режим доступу: <https://www.grivnya.in.ua/finansova-gramotnist/finansova-gramotnist-dlya-pochatkivciv/>
4. Карпюк Г.І. Основи підприємництва: Навчальний посібник для здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти, 2020. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/2021/04/19/Osnovy%20pidpryyemnytstva.pdf>
5. Національна стратегія розвитку фінансової грамотності до 2030 року. https://business.diia.gov.ua/uploads/8/41540-nbu_strategy_fingramotnosti_2030.pdf
6. Основи економічної грамотності та підприємництва: навчальний посібник / Алексеева С. В., Базиль Л. О., Байдулін В. Б., Гриценко І. А., Єршова Л. М., Закатнов Д. О., Орлов В. Ф., Сохацька Г. В. – Житомир: «Полісся», 2021. – 248 с.
7. Письменний В. Енциклопедія для фінансово грамотних школярів / В. Письменний, С. Коженівський ; за ред. д-ра. екон. наук В. Письменного. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Тернопіль : ТОВ «Вид-во Астон», 2021. – 224 с.

8. Підприємництво для школярів. Дія. Цифрова освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/pidpriemnictvo-dla-skolariv-modul-3>
9. Прикладні фінанси. 8 клас: навч.- метод. посібник для вчителя / авт.. кол.; за аг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т.С. Смовженко. – К. : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2016. – 117 с.
10. Рамка фінансових компетентностей дітей та молоді України. <https://nus.org.ua/news/monoprylyudnylo-ramku-finansovyh-kompetentnostej-ditej-ta-molodi-ukrayiny/>
11. Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макістер Д.; Наук. ред., передм. О.І. Пошетун. – К.: Вид-во «Плеяди», 2006. - 220 с.
12. Фінансова грамотність. Фінанси. Що? Чому? Як?: навчальний посібник / авт.кол.; – К., 2019. –272 с.
13. Фінансовий сенсей. Дія. Цифрова освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/finansovyysensey>
14. Шепель Т. В. Основи підприємницької діяльності / Т. В. Шепель, О. О. Комліченко, А. М. Живець. – Одеса: Олді+, 2021. – 286 с.